

Тема 8: Філософська антропологія ХХІ століття

І Темна екологія Т.Мортон.

Екологічна етика як новий розділ філософії сформувалася в 70-х роках ХХ століття. Вона поставила питання стосовно легітимності моральної переваги людей над представниками інших видів і раціональної аргументації внутрішньої цінності природного середовища. Глибинна екологія підтримує біосферний егалітаризм, згідно з яким усе живе є цінним саме по собі. Ця концепція ґрунтується на ідентифікації людського «єго» з природою, необхідно розширити своє «Я» до екологічного «Я». Поважаючи себе, «Я» поважаю природу як частку власного «Я». Нові анімісти, беручи до уваги роботи представника Франкфуртської школи Т. Адорно, стверджують неідентичність природи й людини, а тому потрібно, на їх думку, здійснити деконструкцію поняття природи й навіть виключити природу з екокритики. Т. Мортон вважає, що милування природою має ті самі ознаки як милування жінкою в період патріархату. Він це називає «садистським захопленням». У 2007 році вийшла праця Т. Мортон «Екологія без Природи», де він намагається помислити екологію без концепту природи. Він вважає, що говорити від імені природи, як роблять більшість екологів, є спробою апропріації природи. Людина вже вбудована в екологічне як таке, треба це усвідомити для боротьби з екологічною катастрофою, що вже відбулася. Для пояснення ідеї взаємозв'язку всього існуючого, Т. Мортон використовує поняття мережі, що нагадує принцип ризому в постмодернізмі. Все між собою пов'язане горизонтальними зв'язками: і людина, і тварина, і мінерал. Тому не можна людину розглядати як трансцендентну істоту, яка має привілеї. Дослідник критикує сучасні підходи до природи як феномена що є принципово пізнаваним і зрозумілим для людини, яка сприймає її через символи. Людина своїм незворотним втручанням у природу в епоху антропоцену вплинула на планету в цілому. За допомогою поняття гіпероб'єкт Мортон описує феномени, що за своїми просторово-часовими характеристиками є недоступними для осмислення. Наприклад, глобальне

потепління. Він визначив п'ять характеристик гіпероб'єктів: нечіткість, в'язкість, нелокальність, поетапність, інтероб'єктність. Темна екологія Т. Мортонна змушує людину звернути увагу на природу, яку він у такому сенсі ще не сприймав. Темна – означає невизначена, дивна, непрогнозована і ми маємо вчитися жити в такому середовищі.

2 Соціальна онтологія. Концепція плоских онтологій.

Соціальна онтологія спрямована на дослідження сутності та характеристик соціального світу. Соціальний світ презентований соціальними речами до яких належать: соціальні групи, раси, гендер, мова, право, гроші, інститути тощо. Питання, що постають перед сучасною соціальною онтологією стосуються: – існування соціального (частина дослідників відрізняють соціальне від несоціального, частина вважає, що такого розрізнення не повинно бути); – природи соціального як такого (соціальне складається із психічних станів людей; соціальне складається з діяльності; соціальне складається з практик); – як і завдяки чому соціальні спільноти відрізняються від простої сукупності людей; – конструювання соціальних категорій (соціальні закони, соціальні групи, соціальні факти). Стосовно соціального формується умовно два підходи: індивідуалізм і холізм. Індивідуалізм – це концепт, що постулює «будівництво» соціального з окремих людей. Холістичний підхід демонструє соціальне як онтологічно фундаментальне. Індивідуалізм не є однорідним і презентований фізикалізмом, атомізмом, психологізмом та іншими підходами. Але їх об'єднує характеристика відносин між соціальним і несоціальним: від стверджень, що соціальне детерміноване несоціальним, заяв щодо редукції соціального до набору несоціальних сутностей до тези, що соціальне складається із соціальних компонентів. У межах холістичного підходу також існує декілька версій співвідношення соціального й несоціального:

- дуалістична версія розрізняє соціальне й несоціальне, а також не редукує одне до одного;

- моністична версія вказує на онтологічний пріоритет соціального; – плоскі онтології. У класичній онтології (вчення про суще як таке) пропонували декілька варіантів відповідей на питання: «Що таке суще?»:
- існує те, що обіймає собою все (наприклад, абсолютна ідея, світова воля, Бог тощо);
- існує те, що знаходиться в основі всього сущого (наприклад, атоми);
- існує те, що продукує 1 і 2 (людина).

Але всі ці онтології є онтологіями вертикалі. Плоска онтологія стверджує, що всі об'єкти є рівноцінними за фактом свого існування й кожен із них буде власну вертикаль. Прихильники концепції плоских онтологій заперечують ієрархію сутностей. У теорії акторної мережі (Латур) будь які об'єкти (не має значення соціальні чи ні) можуть бути посередниками, виконуючи певну роль у взаємодії. Об'єктно-орієнтована онтологія Г. Хармана є методологією дослідження можливостей взаємодії реальних та інтенціональних (чуттєвих) об'єктів. Реальні об'єкти недоступні, невичерпні їх можна пізнавати лише непрямим способом. Деланда звертається до праць Ж. Дельоза та його розуміння горизонтальних зв'язків і принципу ризому. Саме за цим принципом побудований концепт асамбляжів. Деланда використовує поняття асамбляж під яким розуміються всі реальні об'єкти. Асамбляж – продукт історичного (космологічного, еволюційного) процесу, це цілісність, характеристики якої визначаються якостями окремих її елементів.

3 Концепт кіберготичного

Після 2006 року створений новий напрямок у філософії – спекулятивний реалізм. Його засновником вважають Квентіна Мейясу, французького філософа, що критикує посткантіанську філософію та позбавляє людину привилеїв щодо інших предметів. Він вважає, що необхідність відсутня для фізичних законів, певна послідовність, яку ми виокремлюємо, є результатом діяльності нашої свідомості й не належить самим предметам. Звідси постає питання: що є світ, коли в ньому немає людини? До того самого питання звертається також Ю.Такер, описуючи його як жах філософії: як

використовуючи людськудумку можна помислити світ без людини, коли в ньому людина не передбачена. Отже, помислити такий світ неможливо. Саме тому філософія стикається із жахом, оскільки скута кордонами людського існування. Навіть саме життя знаходиться поза межами осмислення. Жах пов'язаний із неможливістю осмислити те, що не має суб'єктивності, людського виміру. У зв'язку з цим перед філософією постає завдання концептуально «схопити» жах, зафіксувати його у філософській термінології. Для цього потрібно звернутися до нефілософського матеріалу (фільми жахів, готична література, комікси, відеоігри тощо) й на стику їх та філософії сформувати нову методологію оприявленності досуб'єктного. У концепції темного віталізму (Б. Вудард) стверджується, що людське мислення є випадковим результатом співпадінь. Всесвіт байдужий до людини, яка є породженням слизу, що знищує кордони між органічним і неорганічним. Щодо людини гриби, слиз, бактерії, проникаючи в неї, вбивають її та є носіями смерті. Але, вбиваючи людину, вони розмножуються та стверджують власне життя. М. Фішер, британський представник кібергетики, вивчає специфіку контролю зовні над тілом, яке оживили, над божевільним винахідником тощо. Саме з цієї позиції він розглядає сучасний капіталізм, що висушує життя й робить людину «живим трупом».